

Sociaal-corporatisme

Welke bijdrage levert de institutionele infrastructuur aan het economisch succes van een natie? Olson heeft recent getracht succes of mislukking geheel te verklaren uit de mate van institutionele sclerose van een land 1). Hij ziet in landen met een lange, niet door revolutie of vreemde bezetting gestoorde, ontwikkeling een groot aantal organisaties ontstaan die zich bezighouden met de verdelingsproblematiek. Elke groep organiseert zich om een maximaal deel van de nationale produktie naar zich toe te trekken. Gezamenlijk zorgen zij voor een samenleving die zich minder om efficiency bij de produktie dan om de verdeling van de resultaten daarvan bekommert. Zo'n samenleving zal zich niet onderscheiden door sterke economische groei. Alleen daar waar zulke organisaties goed werkende nationale structuren hebben gevormd, die zo veelomvattend zijn dat ze een belang organiseren dat niet zo verschillend is van het algemeen belang, vormen zulke structuren een belangrijke voorwaarde voor economisch succes. Zij maken een goede afstemming tussen overheidsbeleid en beleid van de maatschappelijke organisaties mogelijk, waardoor een land snel en effectief kan reageren op economische veranderingen.

Een voorbeeld van dit laatste kan men zien in het verschil in succes van de Amerikaanse „Guidelines” voor loonontwikkeling en dat van de loonbeheersing door Zweedse of Oostenrijkse sluitend georganiseerde maatschappelijke organisaties. Economische belangen kunnen dus, vat Scharpf 2) samen, of niet georganiseerd zijn, of pluralistisch opereren, of een geïntegreerd geheel vormen. Alleen het eerste en het laatste model zouden dan economisch succesvol zijn, om overigens verschillende redenen. In het eerste geval vinden aanpassingen aan een veranderende omgeving soepel en snel plaats door de ongehinderde marktwerking. In het tweede geval wordt deze aanpassing georganiseerd. Een markteconomie en een overleconomie zouden dus zo gezien beide hetzelfde resultaat kunnen bereiken. Een volmaakt en ongehinderd werkende markteconomie zou ongetwijfeld in de prijzen vallen. Het vervelende is dat het fenomeen zo schaars is. Om ons heen zien we slechts minder en meer volmaakte vormen van het verschijnsel overleconomie. Rosanvallon ziet in Frankrijk een nieuwe vorm van corporatisme groeien die hij „sociaal-corporatisme”

noemt 3). Kenmerkend daarvoor is dat zich een veelvoud van bilaterale afspraken en partiële compromissen ontwikkelt tussen de staat en de sociale groeperingen. Hij ziet in dit model een soort oneigenlijke kruising tussen het aloude model van de politieke markt, waarbij de regerende partij tracht kiezers aan zich te binden door hen voordelen te bieden, en het model van de sociale (beter sociaal-economische, lijkt mij) democratie waarbij er een „globaal compromis” bestaat tussen staat, werkgevers en vakverenigingen.

In het sociaal-corporatisme is er een overzichtelijk geheel van gefragmenteerde afspraken. Daarbij is er het gevaar van een spiraal van compensaties: men compenseert werknemers voor gestegen sociale lasten, en compenseert de ondernemingen voor de hogere sociale loonkosten die zij zodoende hebben te betalen. De spiraal mondt uiteraard niet uit in een „zero sum game”, maar resulteert altijd in een negatief saldo. Het financieringstekort vormt daarvan de uiteindelijke weerspiegeling. Rosanvallon's redenering mondt uiteindelijk uit in een bepaalde uitwerking van het onregeerbaarheidsargument: de institutionele sclerose, waarop het sociaal-corporatisme in laatste instantie berust.

Voor Nederland kan men stellen dat we bezig zijn met pogingen om ons uit het warnet van het sociaal-corporatisme in de zin die Rosanvallon daaraan geeft, te bevrijden. Dat is een uiterst moeilijk proces, omdat het betekent dat aan vele groepen voordelen moeten worden ontnomen, en tegelijkertijd moet worden geprobeerd een alternatief te ontwikkelen dat allen aanspreekt.

In de jaren vijftig werkte in Nederland een vorm van sociaal-economische democratie, een vorm die we overleconomie zijn gaan noemen. Kenmerkend voor dat systeem was dat na een paar jaar waarin tripartite de pas werd ingehouden en tripartite werd bestuurd, een periode aanbrak waarin samen sturen en samen delen in de resultaten mogelijk was. Dat is kennelijk het klimaat waarin zo'n model goed functioneert. Toen de spanningen in de jaren zestig te hoog opliepen, liep het model stuk

en verzeilden we geleidelijk in een vorm van sociaal-corporatisme.

Thans gaat het er om een nieuw werkbaar model te ontwikkelen, waarin voorschijns niet sturen en verdelen, maar veel-er inleveren en sturen op de agenda staan. Wij slagen daar nog steeds niet in. Tot inleveren worden we door de nood van de tijd gedwongen, maar het „samen sturen” vraagt een minimum aan overeenstemming over de vraag waarheen te gaan en hoe daar te komen. In die zin geeft de institutionele component van de analyse van de depressie ons wel een onmisbare, maar niet een voldoende sleutel tot de oplossing van de problematiek. Men zou zich een vernieuwd model zowel in een neoklassieke (zorgen dat de loon- en prijsaanpassingen die nodig zijn snel en zonder al te veel pijn verlopen) als in een neokeynesiaanse denkwijze kunnen voorstellen (zorgen dat de uitgavenexpansie niet doodloopt in een loon-prijsspiraal).

De Nederlandse economie is inmiddels zo in het slop geraakt dat we ten aanzien van de keuze van het economisch beleid niet zo erg veel ruimte meer hebben. Veel-er zijn we (maar zo lag het eigenlijk in de jaren vijftig ook) aangewezen op een beleid dat door nationaal orde op zaken te stellen, ervoor zorgt dat we maximaal kunnen profiteren van een herstel van de conjunctuur. In die zin doet onze nationale economie meer denken aan een zeilschip dan aan een motorboot. Daarmede opent zich het perspectief van een grote hoeveelheid wijze vaderlandse uitspraken, die kunnen worden gebruikt om aan te sporen tot gezamenlijke inspanning.

1) M. Olson, *The rise and decline of nations*, New Haven 1982.

2) Fritz W. Scharpf, *The political economy of inflation and unemployment in Western-Europe: an outline*, Discussion papers International Institute of Management, Berlijn.

3) Pierre Rosanvallon, *Misère de l'économie*, Seuil, Parijs, 1983.